

Liisa Kokko

**Mietteitä ja
sattumuksia**

LIISA KOKKO

MIETTEITÄ JA SATTUMUKSIA

Kootut kuudelta vuosikymmeneltä

@ 2017 Liisa Kokko

Kustantaja BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978- 952-339-022-5

*Kaikki palaa ennalleen eikä mitään uutta ole auringon
alla eikä ihminen muutu, vaikka hänen vaatteensa
muuttuvat ja myös hänen kielensä sanat muuttuvat. Sik-
si uskon, ettei tulevinakaan aikoina kirjoittaminen
muutu siitä, mitä tähän asti on kirjoitettu, koska ihmi-
nen itse ei muutu.*

Mika Waltari, *Sinuhe egyptiläinen*

LASIPALLOSSA LAPSUUS

Tartun painavaan suurennuslasiin kulkiessani kirjahyllyn ohi. Jälleen kerran lasipallon puolikas vetää minua puoleensa kuin magneetti. Siloinen lasimötikkä täyttää sopivasti kuuman kourani. Kun käännän kämmenpohjani ylöspäin, kädessä on samanlainen tunne kuin koko keholla sen levätessä täysin rentoutuneena.

Löysin lasin yhden muuton yhteydessä vuosia sitten. Suurennuslasi oli vanhojen rahojen, isän sotilaspassin ja valokuvien joukossa muistojen laatikossa. Selittämättömästi se puhutteli minua.

En tarvinnut suurennuslasia. Sen pohjakin oli pahasti naarmuuntunut. Otin lasin kuitenkin esiin ja annoin sille uuden tehtävän. Siitä tuli paperipaino työpöydälleni.

Joskus katselen lasin kautta sivusuunnassa tekstejä tai erilaisia pintoja. Kuviot ja kirjaimet ovat jännittävän kauniita, ja värikuvioiden ympärille muodostuu sateenkaaren spektrejä.

Pallossa on minulle samanlainen lumo kuin lasipallossa Orson Wellesin elokuvassa Citizen Kane. Lasipallossa oli kirkko, linna ja metsää lumen keskellä. Ravistamalla palloon sai synnytettyä lumipyryn uudelleen ja uudelleen. Valkoiset, suuret hiutaleet leijailivat hitaasti pohjaan. Maisema oli ehjän levollinen, kunnes siihen taas itse aiheutti lumisateen palloa ravistamalla.

Suurennuslasi liittyy isään. Hän on käyttänyt sitä. Hän on tarkastellut sillä jotain. Ehkä merikarttoja tai teknisiä kaavioita radiolaitteita korjatessaan. Isä tutki suurennuslasilla myös postimerkkejä, joita hänellä olikin aika paljon. Sain lahjaksi kirjan, johon merkit liimattiin siististi. Ensin merkit piti irrottaa kuorista varovasti liottaen, sitten ne kuivattiin ja nostettiin pinseteillä tarkasteltavaksi. Suurennuslasilla katsottiin, etteivät postimerkin hampaat olleet rikki. Arvokas oli vain ehjä merkki. Isä keräsi merkit toivoen minun jatkavan harrastustaan jonain päivänä. Valitettavasti olin liian nuori innostuakseni asiasta ennen isän kuolemaa.

Pallon kautta palautan mieleen isän, jota rakastin. Hän istuu pallossa ruskeassa pehmeässä tupakkatakissaan, jossa on silkkikankainen topattu kaulus. Hän lukee lattialampun valossa ja polttaa tupakkaa. Savu pöllähtää valokehään, ja minulla on turvallinen olo.

KESÄKOTI

Joka kesä lähdettiin Olavi-enon maatilalle Salojensaarille. Se oli iso tapahtuma. Autoon pakattiin hirveästi tavaroita ja se tuli ihan täyteen. Aina oli kuuma. Ensimmäiset eväsleivät ja limsapullot otettiin esiin heti kun oli päästy kaupungista. Matkaan meni koko päivä. Autossa ei ollut mitään tekemistä. Välillä laskettiin, kuinka monta samanlaista autoa tuli vastaan, mutta ei sitä jaksettu kauan kun niitä tuli niin harvoin. Vähän väliä olisi pitänyt pysähtyä pissatauolle, eikä isä tykännyt siitä.

Kun tultiin Isonsalon hiekkatielle, minua alkoi jännittää. Halusin hirveästi nähdä Olavi-enon ja mietin, onko Marjatala niin pistävät silmät kuin muistin. Odotin, milloin näkyviin tulee valtava koivu talon päädyssä. Se, mihin salama oli iskenyt pitkän haavan ja missä roikkui iso vellikello.

Meidän tulomme nähtiin aina pirtin monista ikkunoista, ja heti kun ajoimme auton pihaan, kaikki olivat vastassa. Serkuja ujustutti niin kuin minuakin, mutta kun lähdimme katsomaan navettaa, sikalaa, kanalaa, tallia ja kaikkia paikkoja, unohtui arkailu. Kysyin aina, kuinka monta lehmää, kuinka monta sikaa ja kanaa oli. Taputin Hopen turpaa ja toivoin, että enon olisi pian käytävä kylän kaupassa ja pääsisin kyytiin kumipyörärattaille.

Kaikki asiat täytyi kysyä. Kaikissa aitoissa, leikkimökissä, liiterissä, navetan ylisillä, riihessä, saunassa, puuseessä oli käytävä ja katsottava, olivatko ne ennallaan. Rantaan oli

juostava katsomaan järveä. Matkalla pysähdyimme matkimaan lampaiden määkimistä ja revimme niille ruohoa.

Oli tarkastettava, oliko suuri kuusi rannassa paikallaan. Sen alimpien, pitkien oksien alla oli meidän käpylehtiemme ja ulpukkasikojemme laitumet.

Kaikki ympärillä oli aina vihreämpää kuin muistin ja piha suuri. Niin suuri, että kaupungissa ei edes koulun piha ollut sellainen.

Puutarhassa oli omenapuut kukassa. Mansikkapenkit odottivat suorina ja pitkinä. Niitä oli taas perattava. Mutta mansikoita sai syödä paljon. Niistä muistin mustikat. Niiden poimiminen oli kesätöistä kurjimpia, mutta palkkioksi niitä sai syödä talkkunajauhojen ja viilin kanssa.

Sisällä odotti katettu pirttipöytä. Se oli parasta koko talossa. Marjatan pöydässä oli aina tuoretta leipää, pullaa, piparkakkuja ja kakkua. Pöydän ääreen mahtui hirveästi väkeä. Se oli usein aivan täynnä, kun muut serkut ilmestyivät vuorollaan vanhempineen sukuloimaan. Heinäaikana kaikkien vanhemmatkin tulivat heinätöihin apuun. Silloin osan lapsista oli istuttava keittiön työpöydän ääressä. Minusta oli mukavaa, kun oli paljon ihmisiä. Aikuisten juttuja oli hauska kuunnella, kun kotona oli mummon kanssa aina niin hiljais-ta.

Koko pirtti oli suuri keittiö. Sen keskus oli iso leivinuuni. Siellä oli aina hyvä haju. Katossa oli reikäleipiä. Pöydässä oli koko kesän kurkkuja tilli- ja etikkaliemessä. Parasta oli, kun pöytään sai hakea eteisen hämärästä viileästä kaapista paksukermaista viiliä ja suolalahnaa. Se oli minun herkkua-ni. Sitä en saanut koskaan kyliksi.

Äiti ja isä palasivat kaupunkiin yleensä seuraavana päivänä. Ensimmäinen ilta ilman heitä oli surullinen, mutta sen jälkeen kesä meni nopeasti.

ÄITIENPÄIVÄKORTIT

Äitienpäivät ovat kaupallista humpuukia. Miksi muistaa äitiä yhtenä päivänä, kun pitäisi kiittää kaikkina päivinä. Mutta kaikkina päivinä ei tulisi mieleenkään kiittää. Useina päivinä haluaisi haukkua, naljailla, väittää vastaan, mitätöidä ja neuvoa äitiään.

Äitienpäiväkorttien kirjoittaminen ei tule lapsille mieleen omasta päästä. Malli tulee muualta. Siihen opetettiin lastentarhoissa ja opetetaan nykyisissä päiväkodeissa. Pienokaiset väsäävät jokseenkin naurettavia pikku kortteja ja koristeita äideilleen, jotka kyynelehtien kehuvat niitä. Useimmat ihmettelevät, mihin kortit voisi häivyttää. Jotkut säilyttävät jokaisen viestin, pienenkin rivin merkiksi siitä, että heitä on muistettu. Sellainen oli minun äitini.

Äidin muistaminen äitienpäivänä on tapa, johon ohjataan. Siitä tulee lähes velvollisuus. Mutta onnittelutapa on jokaisen valinta. Joku ostaa valmiin kortin ja kirjoittaa nimen alle. Minun valintani oli tehdä kortit itse tai vähintäänkin kirjoittaa itse runo valmiiseen korttiin.

Rustatessani runoa mietin, millainen suhteemme oli sillä hetkellä ja millainen se oli ollut kuluneen vuoden aikana. Vaikka mennyttä ajatellessani olisin muistanut eripuraa ja jopa välirikkoja, niitä ei äitienpäiväkorteissa mainita. Runoissa vain ymmärrän äidin taakan, kadun ja kiitän äitiä olemassaolosta. Niinä hetkinä tiesin, että hän toimi parhaalla mahdollisella tavalla lapsiaan ajatellen.

En muista saaneeni äidiltä hellyyttä lapsena. Ehkä hankään ei saanut lapsuudenkodissaan. Tuskin satakuntalaisen pien-

viljelijäperheen viisilapsisessa perheessä oli aikaa hellitte-
lyyn. Ei se ollut tapana muutenkaan. Äidilleni oli aina vaikea
koskettaa ihmisiä. Lapsiakin. Hän piti mielellään pienen
etäisyyden ja puhui lapsille kuin aikuisille. Hän saattoi itkeä
liikutuksesta jonkin pienen tekemisistä, mutta ei juuri silittä-
nyt tai halannut.

Äiti ei ollut lapsuudessani mukana. En muista koskaan ol-
leeni hänen sylissään, en muista suukottelua enkä
halaamista. Olin mummon hoidossa. Äiti lähti töihin aikaisin
ja tuli myöhään. Kun hän oli kotona, hän kutoi, virkkasi,
neuloi, paikkasi tai teki ryijyjä, joka tapauksessa jotain hyö-
dyllistä..

Suhteeni äitiin ei ollut ongelmaton. Meillä ei ollut yhteisiä
asioita. Minä luin, piirsin, kirjoitin ja olin omissa oloissani.
Äidin mittapuiden mukaan ymmärsin, että en saanut mitään
aikaan. Muutettuani pois kotoa halusin jossain vaiheessa py-
syä hänestä täysin erossa viikkokaupalla. Kun hän soitti
kysyäkseen kuulumisiani, pidin keskustelumme pinnallisena
ja lyhyenä.

Äiti säilytti jokaisen minulta saamansa äitienpäiväkortin.
Se osoitti, että niillä on ollut merkitystä. Hän halusi saada
kiitoksen, ja sen hän sai vaikka vain äitienpäiväkortissa. Hän
piti korttiaan pitkään äitienpäivän jälkeenkin hyllyllä tai ik-
kunanlaudalla. Se lämmitti mieltäni ja tiesin, että kortti ei
ollut turha.

Hal Sirowitz on kirjoittanut äidistään monta kirjaa. Hän ei
voinut kirjoittaa, ennen kuin hänen äitinsä oli kuollut. Hän
sanoo, ettei olisi voinut kertoa totuutta, koska pelkäsi. Jos
hän taas ei olisi kertonut totuutta, hän olisi kirjoittanut vain
syntymäpäivä- ja äitienpäiväkortteja.

Minä ehdin käsitellä äitini kanssa keskinäiset suhteemme
puhki moneen kertaan ennen äidin kuolemaa. Arkojen asioi-
den käsittely siirtyi tosin vuosiin, jolloin aloin itse lähestyä
jo keski-ikää. Meillä oli toistemme näkökulmien käsittelyyn
aikaa, koska äitini eli 93-vuotiaaksi. Hän sai äitienpäiväkor-
tin viimeisenäkin äitienpäivänään, kuten aina.

Kortit olivat minulle anteeksipyyntöä siitä, etten ollut kuunnellut häntä. En osannut lohduttaa, kun hän kertoi huolistaan. Vähättelin hänen jatkuvia katumusharjoituksiaan. En kiinnostunut, kun kertoi tutuistaan ja heidän tekemisistään. En ymmärtänyt hänen asunnonvaihtojaan. En innostunut, kun hän halusi tiheästi ”mööbleerata” ja sisustaa asunnonsaan. Harmistuin, kun hän puuttui mökillä asioihin, jotka olin hoitanut hänen mielestään huonosti. Hän jätti mökkikirjaan viestejä: Television töpseli oli jälleen jätetty seinään, huussin saaviin voisi laittaa pohjalle muovipussin, jotta se olisi siistimpi kaataa kompostiin. Saavi oli muuten liian täynnä viimeksi. Miksi istutitte ne pensaat niin huonoon paikkaan? En saanut ovea auki yöllä, kun lukossa on jotain vikaa, ja niin edelleen ja niin edelleen.

Kuitenkin aina tiesin, että en voinut antaa äidille riittävästi kiitosta. Olin saanut häneltä elämän. Hän oli elättänyt perheemme. Tiesin aina, että jos kaikki muut hylkäävät, äiti ei milloinkaan, Hän huolehti lapsistaan kuin leijonaemo.

ISÄN TYTTÖ

En tiedä, olinko toivottu lapsi syntyessäni. Luultavasti, koska olin ensimmäinen lapsi, ja vanhempani olivat jo menettäneet keskenmenossa yhden lapsen. Lähtökohdan piti siis olla hyvä. Saatoin kuitenkin olla äidin mielestä väärää sukupuolta. Kaiken lisäksi olin kalju, ja äiti joutui vakuuttamaan utelijoille minun olevan tyttö. Ohut valkoinen höytyvä peitti päätäni vuoden vanhaksi asti.

Tutkimus on löytänyt todisteita yhä varhaisempien kokemusten vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Jos laululla ja musiikilla naisen raskauden aikana on vaikutus lapsen hyvinvointiin, miksi ei yksivuotiaalla olisi jo vaikutteille herkkä tarttumapinta. Ehkä vaistosin jo alle vuoden ikäisenä äitini vaivautuneisuuden. En tutustunut äitiini enkä kokenut hänen hyväksyntäänsä myöhemminkään.

Lapsi on viisas vaistonvaraisuudessaan. Pieni lapsi näkee teeskentelyn välittömästi. Hän valitsee ja hylkää ihmiskontaktit luontevasti, koska hänen ei tarvitse olla hienotunteinen. Jollakin oudolla tavalla hän tunnistaa vierasjoukosta ne, joiden kysymyksiin vastaa ja joiden lähellä viihtyy. Mitkään maanittelut eivät saa kaksivuotiaan suuta avautumaan, jos hänellä ei ole mielestään asiaa puhuttelijalle.

Perusasiat olivat kodissani kunnossa. Ravintoa ja huolenpitoa riitti. Mummo, isäni äiti, asui kanssamme pienessä kaksiossa. Hän kasvatti minut ja näki luultavasti ensimmäiset askeleni. Hän olisi myös kuullut ensimmäiset sanani, ellei olisi ollut hyvin huonokuuloinen. Kävin mummon

kanssa kaupassa ja katselin hänen askareitaan keittiössä, missä hän asusti. Kävimme yhdessä kaupassa ja leikin leikkejäni hänen istuessaan kädet sylissä hetekallaan. Äiti, isä ja minä sekä pikku veljeni, joka syntyi ollessani kuusivuotias, elimme toisessa asuinhuoneessa ja alkovissa.

Vanhempieni sukupuoliroolit eivät jollain lailla olleet kohdallaan. Isä oli herkkä, hienotunteinen, huumorintajuinen mies, joka rakasti oleskelua, musiikkia, kirjoja ja antiikkia. Hän piti radioliikettä, mutta äiti antoi varhain jo ymmärtää yksin elättävänsä perheen. Niin hän luultavasti tekikin, koska oli jatkuvasti ylitöissä.

Äiti oli ”mies” perheessämme; aina poissa, aina pätevä, aina kiireinen. Hän oli mielestäni kaunis, mutta sanoi usein surullisena: - Tyttö parka, miksi sinun piti tulla rumaan äitiisi? Sanat sattuivat ja syöpyivät mieleeni aikuisikään asti. Äiti ei hyväksynyt ulkonäköäni, eikä ilmeisesti omaansaakaan.

Äiti oli aina poissa ja kotona ollessaankin poissaoleva. Jos hän joskus oli ennen nukahtamistani kotona, hän kutoi, neuloi, virkkasi tai teki jotain muuta hyödyllistä. Hän ei arvostanut lukemista, piirtämistä tai musiikin kuuntelua, mihin isä kannusti ja antoi mallin.

Isä oli iso ja komea. Rakastin hänen suurta, suoraa nenäänsä erityisesti ja piirsin hänen profiilikuvansa jo hyvin varhain. Tutustuin isään läpikotaisin. Hänen jalkansa olivat valtavat. Minusta oli hauskaa sovittaa molemmat jalkani hänen kenkäänsä. Isän vatsa oli pyöreä ja pehmeä. Sillä oli hauska pomppia. Ja isä oli vahva. Meillä oli leikkejä, joissa minun kuului yrittää taivuttaa isän kättä pystyasennosta sivulle, avata sormet nyrkistä tai vetää käsi suoraksi. Oikeastaan mikä tahansa punnertaminen ja äheltäminen jatkuivat leikeissä, joissa pidettiin kiinni tietyistä säännöistä. Ei saanut purra, nipistää, kynsiä eikä raapia. Leikki oli ihanaa, ja sain jatkaa sitä niin kauan kuin jaksoin. Isä ei koskaan väsynyt ennen minua. Kun väsyin, isä sanoi: - Minkäs tuuli kivelle voi.

Kokoon, voimaan ja mahtiin liittyi toinenkin isän sanonta:

Mietteitä ja sattumuksia sisältää esseitä, novelleja, tarinoita ja runoja. Kirjassa on myös omaelämäkerrallista aineistoa, joka on kerätty kirjailijan varhaisimmista päiväkirjoista. Tarinat ja jutut on koottu kirjoittajan kokemuksista ja muistiinpanoista kuudenkymmenen vuoden ajalta.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi